

Որովհետեւ արդէն, որդի, առաջ տա-
րաւ միայնակեացն, այժմ՝ դու մեր վան-
քումն ես, վասնորոյ և չեմ կամենար ման-
րանալ այն տեղ անցկացած իմ՝ կիան-
քովն, միայն համառօտաբար այսքան և
եթ ասեմ որ, ուղեկիցս երբորդ օրը վերա-
դարձաւ Ագուլիս և ես մնացի անդ որբ
որպէս թէ, բայց բարի վանահայրը կրմխի-
թարէր, կպատուէր զիս մինչեւ յոյժ, կու-
ղէր շարունակ իւր մօտը լինիմ, հետա-
քըքիւր էր իմանալ ո՞վ լինելու, ուստից
եմ և ինչեր են անցկացել զլիսովս և թէ
ինչ նպատակաւ եմ եկած վանքն։ Աս
իմ անցկայր տեղն ի տեղն նրան պատմե-
լէս յետոյ, ի վերջոյ խոստովանուեցայ թէ
նոյն անձն եմ՝ որ քանի մի տարի սրանէ
առաջ Սարգարի հրամանաւ զնացի՝ Նա-
խիջեանի և Նըբեանի խաների մօտը պատ-
դամաւոր, իջած էի Ջուղայ, այն ինչ
քոյ ուղարկած հրաւիրակ վարդապետն
զանազան բնծաներով եկաւ հրաւիրել զիս
զաւ վանքն, բայց ընդունելով բնծաները՝
մերժեցի զալն այս տեղ։ Շատ ցաւեցայ
երբ նրանէ լսեցի թէ, այն հրաւիրակ վար-
դապետը քանի մի ամիս առաջ վախճա-
նուած էր։

Վանահայրն անվհերութիւնով յայտ-
նեց ինձ թէ, քոյ այս տեղ մնալէն վան-
քին ոչինչ փնտս և վտանգ չի լինիր, թէեւ
յայտնուի ևս՝ որ դու երբեմն մահմետա-
կան ես եղած, այսու ամենայնիւ նախա-
զգուշացնեմ քեզ, չծածկել ոչ ումքէ,
որ դու Խորին — Պարսկաստանի մէջ ծնած
ես Հայ, և այժմ եկած ես քոյ հաւատա-
կից վանականների մէջէն մնալ։

Բանի մի օրէն յետոյ մեր մէջը զրոյց-
ները զնալով զնալով երկարեցաւ, նա

պատմեց իւր տիրացութեան և վարդա-
պետութեան ժամանակը՝ Նուիրակ՝ Եպիս-
կոպոսների հետ եղած է Նոր Ջուղայ և
թէ ժողովարարութեան պաշտօնիւ շրջած
է, էնտեղի հայաբնակ զիւղերն և լսած հօրս
և մանաւանդ մեծ մօրս (տատիս) բարե-
պաշտութեան համբաւն, վասն որոյ օր
ըստ օրէ զիս աւելի կմեծարէր։ Իս հանդու-
ցեալն յստակ կկօսէր Պարսկերէն, մանա-
ւանդ քաջ կզրէր և կարդար, որովհետեւ ըստ
ասութեանն՝ պատանի զօրով կրթուած էր
Եսպահան եղած ժամանակն երեւել Պար-
սիկ զխոնականի մօտ, տեղեակ էր Պարսից
կրօնական օրինաց և քաղաքական ծեսե-
րին, վասն որոյ և սիրելի էր Ատրպատա-
կանի իշխողներին։ Բարեբախտութիւնն,
աւելացրեց միայնակեացն, բարեբախտու-
թիւնն և դժբախտութիւնն ինչպէս համ-
բիշէ հատիկներ մին զմին քամակէն շարու-
նակ կհոսուի, նոյնպէս էլ իմ ճակտոտա-
դիրն ենթարկուած տարաբախտութեան
շարուքի հատիկներին, մի զմի միոյ կհե-
տեւին ինձ։ Շատ ժամանակ չանցաւ,
վախճանեցաւ էս բարի վանահայրը, նշա-
նակեցաւ զրօսի վանքերէն ոմն վանահայր,
որ չկարողացաւ կառավարիլ ժողովա-
ւորների հետ, մեծ տարաձայնութիւններ
ծագեցան նոցա մէջը, վասն որոյ վերադար-
ձաւ նա իւր տեղն և վերակարգեցաւ վան-
քի բնիկ միաբաններէն մի երիտասարդ
վարդապետ վանահայր։

Այնուհետեւ վանականներն սկսեցին ընդ
ակամբ նայել իմ անգործունէութեան վե-
րայ (կատարեալ իրաւունք ունէին), տըր-
տընջողներն աւելացան, մի և նոյն ժամա-
նակը խաղաղացաւ երկիրը, լուեցին պա-
տերազմները, չորս կողմէն սկսեցին յաճա-

խել ուխտաւորներն անդանազանաբար Հայ կամ Մահմետական, որոց հետաքրքրական առարկայն եղած էի ես և իմ զիւով անցկացած դէպքերը, զորս կալաւմէի նոցա ի ստիպմանց նոցա, ուստի և վանականների նախանձն և ես կրղրղուէր ընդդէմ իմ և կըսէսէին զիս զատափեալն՝ բամբասել և զըսարտութիւններ վրէս յօրինել, յորմէ ստիպեցայ նախ՝ երբեմն երբեմն և ապա ողջ օրն՝ և հուսկ յետոյ շարաթով շերեիլ ցերեկով վանքի մէջ, մանաւանդ ուխտաւորաց, այլ կրարձրանայի լերանց կատարները, որպէս թափառական ոմն կամ՝ կըշքէի կամ՝ ուր ուրեք կ'ընանայի, իսկ ընթերաց ժամանակն կը ներկայանայի սեղանատան և զկնի կերթայի ծածկաբար կըմտնէի խուցս, անդ Մաղմոս կ'ըսէի, առաւօտեան նախ քան զամենն, երբ զանգակը կ'զարնէին, կերթայի եկեղեցին, աւարտելէն յետոյ՝ կրկին կ'վերադառնայի լերանց մէջն թափառիլ։ Այսպէս երկար միջոց և շարունակ թափառելէս հետզհետէ ծագեց զիսումն մարդատեղութեան զազափարն և նպատակն գնալ և միայնակ մնալ ուր ուրեք լերանց մէջն, որի համար ընտրեցի սոյն քարանցաւը, և էս խորհուրդս յայտնեցի մի միայն Մահակ վարդապետին, որ միաբանութեան մէջը ծերագոյնն էր և ինձ սիրելի։ Աւան որոյ և նա քանի մի տարի շարաթն մին կամ երկու անգամ չոր ու ցամաք հաց կրերէր ինձ, որով և կրաւականանայի, երկրորդ բնութիւն շինելով ինձ քաղցած շատ անգամ մնալս։ Արբ Մահակ վարդապետն էս լեռները բարձրանալն զժուարացաւ իւր ձերութենէն, այնուհետեւ յայտնեց զաղանիքս և ծանօթացրեց քա-

րանցաւս Պօղոս վարդապետի ուրումն, որ և քանի մի տարի շարունակեց յաճախել և սնուցանել զիս։ Աստ որում այս անձը շատ անգամ վանքէն շէր կարող հաց բերել և ուխտաւորներ շէր զանուիլ վանքումն, ուստի և ես յաճախ քանի մի օրով անսուտղ կ'մնայի, յորմէ հարկադրեցայ այլ իմն միջոց որոնել, որպէս զի քաղցածութենէս գոնէ չմեռնիմ, նա մանաւանդ կ'մտածէի, թերեւ Պօղոս վարդապետն եթէ վախճանի, ապաքէն այնուհետեւ ո՞վ պէտք էր ինձ կերակրել, և զի բոլոր վանականք համոզուած էին թէ ես ուր ուրեք մեռած եմ և զաղանների կերակուր եղած և կամ թափառեալ տարաշխարհիկ եղած։ Այսպէս այնպէս՝ սկսեցի բարձրանալ էս խիտ խիտ լերանց զազաթները, քայլելով դէպ ի հիւսիս և արեւելք քանի մի անգամ, ի վերուստ նայեցայ, աեսի էս կողմերի քանի մի զիւղեր, ուր լուռ մունջ կ'յաճախէի երբեմն երբեմն Հայ և Մահմետականների զիւղերը մուրացկութիւն անել։ Հայերը երբեմն տաք կերակուրով և թարմ ու չոր մրգեղէններով կ'ստանջականէին զիս, բայց ես բաց ի քանի մի պատառ հացէն, զամենն կ'մերժէի։ Ասիս նոքա կ'կարծէին թէ ես Աստափկայի վանից միաբաններէն մինն եմ, բայց երբ հազհետէ իմ չափաւորութենէն խմացան ձգնաւոր ոմն եմ (նոքա էս կոչումն ինձ տուին), այնուհետեւ շատերն իւրեանց սրտի իղձն և ուխտը կատարուելոյ համար հաց և հին հանդերձներ (էն էլ որին կարեորութիւն ունէի կրնդունէի, մնացեալն կ'մերժէի) կ'առաջարկէին ինձ՝ առ ի աղօթել և խնդրել յԱստուծոյ, կատարէնոցա խնդիրքն։ Հայերը փոքր առ փոքր ծա-

նօթացրին զիս Մահմետականներին Աբու-
այս ինքն ձգնաւոր կոչմամբ, և սորա ա-
ռաւել ևս կցուցանէին առ իս քրմեռան-
դութիւն՝ կամ լաւ ևս ասած՝ մարդասի-
րութիւն, ըստ որում աւանդութեամբ զի-
տէին, որ իւրեանց նախահաւանքը Հայ-
կն եղած և հալածանքէ քն ստիպուած
Մահմետականութիւնն ընդունել, և դեռ
ևս, որպէս շատերը զազանի ինձ կիսու-
տովանէին, կպահպանէին ծածկաբար իւր-
եանց ազգային հոգեւոր ծէսերն և արա-
րողութիւններն, ուստի և կյաճախէին
ուխա՝ Ասխափկայի սուրբ վանքն:

Քկնի երկար միջոց անցանելոյ, մերձա-
կայ զիւզօրեկից հովիւները ծանաչեցին քա-
րանցաւս, թերեւ ի հեռուստ նշմարած
էին իմ երբեմն երբեմն աստէն եղանելս կամ
զրանը նստելս, և հաղորդեցին իւրեանց
զիւղականներին, և փոքր առ փոքր էս
լուրը տարածուեցաւ հեռի զիւզօրեկից
մէջն անգամ, վասն որոյ երբ ևս չորս՝
հինգ շաբաթով նոցա մէջը չէի երեւալ,
նորա, որոնք ուխտած էին, զանազան պա-
շարեղէններ (զիտէին՝ ևս այլ ինչ չէի ըն-
դուներ) կբերէին, կգնէին քարանցաւիս
չորեք կողմի ժայռերի վերայ, կվերադառ-
նային՝ առանց ինձ իմացումն տալոյ, ինչ-
պէս և մինչև ցայսօր կշարունակեն զայն,
որոց մեծ մասն թռչունների և զազանների
կերակուր կլինէին:

Վանի մի բովպէ խորին լուսութիւնը
թագաւորեց մեր մէջը, և ապա միայնա-
կեացը կարի վրդովուած սկսեց ասել, որ-
դի, ևս աւարտելով իմ զլինս եկած ար-
խուր անցքերը, կեղբակացնեմ որ, դու մի
զարմանար էս վայրենի, լերկ լերանց մէ-
ջին իմ մեն-մենակ բնակելոյ համար: Արբ

մաի ևս էս քարանցաւը, հեռացայ մարդ-
կանցից, անձնութեանցութիւնն՝ խոշորակե-
ցութիւնն անհետացրեց սրտէս անցեալ
օրերի մերթ ուրախ, մերթ տրտում յի-
շատակներն ու բուռն յուզմունքը: Մահ-
կանացունքէն հեռացայ, որպէս զի միւ-
սանգամ խաղալիք չդառնամ աշխարհիս
հոսանուտ բախտի ելեւծին, որ ոչ միայն
կոյրէ, այլ և կուրացնում է առհասարակ
և գնոսա՝ որոյ ինքն է յաջողում և
նպաստում: Մահկանացուի զրութիւնը
կներկայացնէ աշխարհիս ասպարիզի մէջ
էնպիսի փոփոխութիւնների, որ բարերախ-
տութիւնը շատ անգամ կծնանի քամա-
րախտութենէ, և քամարախտութիւնը
բարերախտութենէ, իսկ էս քարանցաւի
մէջ ոչ այս կայ և ոչ այն: Աստեղ մե-
կուսանալ, կեալ առանց յարակցութեան
Ազամայ որդւոց հետ, կնշանակէ անձնու-
րաց լինիլ, միւսնոյն ժամանակն և հոգեով
և խղճիւ հանգիստ և երջանիկ լինել:
Ի՞նչ, որդի, գնաս բարեւ . . . :

Միայնակեացն մին իսնձ՝ սուր և եր-
կար հեծութիւն արձակեց, կուրծքի վե-
րայ ծռելով զլուսը մնաց լուռ մունջ, խոր-
հիլ ձեւացնելով: Աս ձիգ միջոց մերթ մերթ
հարցեր առաջարկեցի նրան, իսկ նա որպէս
թէ շրթունքները սոսընձած, կնիք էր դրոշ-
մել նոցա վերայ, ուստի և ոչ ինչ- ոչ ինչ
պատասխանեց. ևս ևս ոտի վերայ կանդ-
նեցայ, ջանացի աջը համբուրել, էս ևս
մերժեց, վասն որոյ միմիայն քանի մի բառս,
Հայր սուրբ՝ մնաս բարեւաւ, ապա զի զուս
խոնարհացրի նրան ու արտաքս ելի գերեզ-
մանի նման քարանցաւէն, որի տխուր յի-
շատակը կայ և կըմնայ այսուհետեւ մըտ-
քումս:

Իս. վերջին տխուր տեսարանը զարմանալի ազդեցութիւն էր ներդործել իմ վերայ, այնպէս որ՝ մինչև վանքը հասնելս, և այնուհետև ցմիւս առաւօտն ոչ ինչ կերպով կարողացայ զիս այն տրամութեան վհէն արտաքս հանել, թէև զոչ և կրործէի ցոյց չտալ միաբանութեան և ուղեկցիւ, որք տեսնելով իմ երեսաց վերայ այն տրամութեան անջնջելի նշանները, կրկին կրկին կը հարցանէին զպատճառն, և ես անկարող էի նոցա բացատրել:

Միւս օրը առաւօտեան, հրաժարական ողջոյն մատուցանելով՝ վանահօրն և միաբանութեան ուխտին, ուղեկցիս հետ զուրս եկինք վանքէն, ուղեորեցանք դէպի Խ. ավերէզ:

Ճանապարհին մերթ ընդ մերթ զոյց-ներ կրբանայի ուղեկցիս հետ նորա ծննդեան, հօր ծագման և ինչ կրօնի և ուստից լինելոյ մասին: Այն ինչ վերջին կայանէն այս ինքն Սօփիան զիւղէն զուրս եկինք, փոքր ինչ հեռացանք, սկսեցի ես ճառել նրան մանրամասնաբար իւր հօր ինչ ինչ զաղտնիքներէն, յանուանէ, կոչել մօր անունն, ամուսնանալէն յետոյ որքան ժամանակ կեալը կնոջ հետ (այս ինքն ուղեկցիս մօր հետ) և թէ ինչպէս նա կը համոզէր իւր կինը գերազանցել քրիստոնէութիւնը մահմետականութենէն, երբ և ինչ հասակի է թողել իւր միակ որդին՝ գնացել պատերազմ և աներևոյթ եղած, ինչ հայ ծառայի և ինչ նոցա անուններն, և այլն և այլն, ուղեկցիս խօսուն և արտում դէմքով նայեց-նայեց երեսիս ու խնդրելով հարցրեց, յայտնեմ նրան՝ ուստից արդեօք էս վշտառիթ տեղեկութիւններն ժողոված եմ, այն ինչ ցեղ, զրիզէն զուրս դա-

յոյ օրն՝ մեք անձանօթ էինք, և նա իմ հետ ձանօթանալոյ օրը համառօտաբար պատմել էր ինձ իւր ուլ լինելն, և թէ, այս իմ յիշած ձանօթութիւնները նա չէ ինձ հաղորդած, և այժմ իմ կրկնաձններն էին նրա զաղտնիքները, զոր և լսած էր իւր մօրէն:

Եսկ ես մերթ ծիծաղելով, մերթ հեղեղութեամբ այս արարկայէն այն առարկայ ոտոտսելով, վճռաբար ոչինչ պատասխան չէի տալիս նրան, յորմէ և նա մտայուղութեամբ և զառն զղացմունքով կը խնդրէր լուծանել իւր տաքակուսութիւնը վերաբերեալ իւր հօր անողոր ճակատադրին: Ե վերջոյ առաջարկեցի նրան թէ, կրլուծէի քո տաքակուսութիւնն՝ եթէ և զուանկեղծութեամբ խոստովանելիր որ, եթէ հայրդ Կէնդանի լինէր այժմ, ինչպէս նրբան զու կընդունէիր: Այնպէս բառն լսելիս, խորին և զառն հեծութիւն արձակելէն յետոյ ակնապիշ նայեց երեսիս ու աւելացրեց, հօրս Կէնդանի՝ Կէնդանի լինելն անհաւատալի է ինձ, այսու ամենայնիւ քո հարցի պատասխանն այս է, որ ես եթէ վայրկեան մի տեսանէի հօրս երեսն, զիս կը համարէի ամեն մարդէն երջանկագոյնն, ես կը պաշտէի նրան որպէս երկնքէն վայր իջած մի նուիրական անձ, նորա ձեռների, ոտների լցուած ջուրը կը լամէի որպէս շաբաթ . . . : Աս նորա էս խօսքերի վերայ կը խնդայի, ցոյց տալով որպէս թէ անհաւատալի են թուում ինձ նրա ասածներն, այն ինչ նա ծանր կը պարանքով աւելացրեց, բարեկամ զու հայր բառս կատակեալ կընդունես. հայրերը մեզ երկրորդ աստուածք են. չեմ էլ ամբարշտել անուանել նրանց երկրի վերայ աստուածներ: Աթէ զու իմ նման չէիր տեսած և-

դաճ հայր, կրգգայիր իմ ներսնային յուզմունքն, որոնք քեզ թերեւս ցնորք և զառանցանք կրթութիւն։ Եւ չմարդ իւր հօր երեսը չէ տեսած, իւր հօր բերանէն զօնէ մի դորովայնի, թէ կուզես ասնեք ցաւմնոտ բառ չէ լսած, նա ամենագոյնիսն է աշխարհիս վերայ, արդարեւ այնպիսին (ինչպէս փորձած եմ) իւր ներսնային տխուր գգացմունքը չէ բացայայտեր այլոց մօտ, բայց միշտ ի ներքուստ բոցաւառ կրքով կըտոյնորի . . . : Եւ շատ անգամ նշմարած եմ նոքա, որոնք իւրեանց հօր տեսութեանը արժանացած են, հպարտութեամբ և սիգալով կիսօտին նոցա վերայ, ընդ հակառակն ինձ նմանները, վհատութեամբ, բեկեալ սրտով և շատ անգամ դամբարանի կըհարկանին յիշել անդամ իւրեանց հօր անունը։ Եւ բաւերը ուղեկիցս Էնպիսի բռնուն կըքով կարտասանէր, որ նորա աչքերը կըլցուէին տրտասունքով։

Եւ հայրեցի եւս եթէ հայրդ կենդանի լինէր, բայց վերադարձած իւր նախկին կրօնը, արդեօք դարձեալ նրան կըպատուէիր, ինչպէս կըխոստանաս և . . . : Աս ընդմիջեց խօսքս թէ, ես էն ժամանակն առաւել ևս կըյարդէի, որովհետեւ նրա վերադարձումն ասպացուցութիւն է որ նրա սրտումը չէր ջնջուած անտուճային սիրոյ կայծը, հաւատը, նրա կրօնափոխութիւնը եղել է ոչ ներսնային համոզմամբ, այլ պատահմամբ, թերեւս աշխարհիս սնտախ փառքի կամ սիրահարութեան համար, ինձ այժմ չէ հարկաւոր նրա կրօնն, այլ կորսնեմ եւ հայր, հայր թէ և նա լինէր կրօնապաշտ կամ կռապաշտ։

Եւ երկար-երկար խօսելէն էս առարկաների վերայ, նրա սրտի մէջն արդէն ներ-

շնչուած էր կասկածանք և երկմտութիւն, զորս փարատել կազերսէր. իսկ ես կամենալով լիովին համոզացնել իւր հօր կենդանութեանն և ուխտէ անյիշատար լինիլ, վասն որոյ աւելի ևս կը յամառէի յայտնել նրան զաղանիքը։ Եւ վերջոյնա իւր երիվարն ինձ և ևս մօտացնելով, խանդաղատանօք պինդ պինդ սեղմեց ձեռս, երգումներ տալով, որպէս զի այլ ևս չթողում զինքն տառամնութեան մէջն և ասեմ յայտնի ինչ տեղեկութիւն ունիմ իւր հօրէն։ Եւ ի մտի ունենալով վանականների կասկածանքն ուղեկցիս կրօնամոլութեան մասին, չյայտնել նրան իւր հօր՝ միայնակացի հետ տեսութիւնն, մի՞ զուցէ փնտսին չհատելի վանքին, վասն որոյ երբեմն երբեմն մի մի բառ կարտարերէի և կըլուէի, յորմէ աւելի ևս կարծարծուէր նրա սրտի մէջը վրտահոսութիւնն իմ խօսքերի վերայ, միևնոյն ժամանակը կըբորբոքուէր նրա որդիական խանդակաթ սէրն առ իւր հայրն։ Եւ երջապէս յիշեցի և էս, արդեօք նա արդարեւ անյիշատար կըլինէր էն մարդկանց, որոնք երկար միջոց պաշտպանել են նրա կրօնափոխ հայրն, և կամ թոյլ կրտսյ իւր զառամեալ հօրը, այնուհետեւ ևս ազատութեամբ պաշտել իւր նախնի կրօնը։

Եւ վայրկեանին մի Թորոթիւն ծառալեցաւ նրա գէմքի վերայ և չկարողացաւ հանդուրժել, աչքերէն սկսեցին կայլակ-կայլակ արտասուէք թօրել նրա տրեւեկեղ այսերի վերայ և հեկեկալով ասել, բարեկամ, ես քանի քանի անգամ երգուեցայ որ, նրա կրօնափոխութիւնն ինձ չէ փոխէ սուրբն և նրա պաշտպաններն էլ արժանի են լինելոյ իմ խորին երախտագարտութեանն, և այժմ կրկին կըվերակօչեմ յա-

նուն էն Արարչին, որ քեզ, ինձ և տիեզերս
ստեղծել է, ինձ հարկաւոր է հայր, միմիայն
հայր՝ և այլ ոչինչ:

Անք արդէն երկու փարսախաչափ հե-
ռացած էինք Սոփիան զիւղէն և հրամա-
յած մեր ծառաներին հարիւրաչափ քայլ
մեզանէ բացակայութեամբ հետեւել մեզ,
որպէս զի մեր զրոյցները նոքա չլսեն: Աս
հաւաստի լինելով ուղեկցիս վերջին ան-
կեղծ երգումներին, ուրախ ժպտով ա-
սացի. բարեկամ, հայրդ կենդանի է և իմ
էնքան օրեր շարունակ լերանց վերայ բարձ-
րանալոյս առարկայն էր քո հայրն, որ քա-
ռասուն տարիէ հետէ մենացած կըձգնուէր
էն լերանց մէջն, և էս ամեն տեղեկութիւն-
ները նրա բերանէն եմ քաղած:

Աւղեկիցս իւր երիվարի սանձը քաշեց և
ինչպէս ապուշ, անզգայ երեսիս յառեց —
յառեց, փոքր էր մնացել երիվարէն վայր
կործանուիլ՝ եթէ ես սրան չէի բռնած և
չէի նշանացի արել շտապէին ծառաներն,
օգնել. նրա չափազանց յուզմունքէն զեմքի
այլայլութիւնը զարհուրացրեց զիս, և ծա-
ռաների օգնութեամբ երիվարէն զնա վայր
իջացրինք, ինչպէս զիսկ ձգեցինք չոր ու
ցամաք դաշտի վերայ և սկսեցինք տրորել
զնա և բոցատապ ճակւտի վերայ ջուր
սրսկել: Մաւախանին միջոց շարունակեց.
հազիւ նա կարողացաւ աչքերը բանալ և
խեղդուէլ ձայնով ցնորել անհասկանալի
բառեր: Անազան ուրեմն աւելի ևս յուշի
զալով, ամփոփուած շրթունքները բացուե-
ցաւ, այլայլուած և նուաղեալ ձայնով և
սրտակէզ տխրութիւնով ասեց ինձ, մի՞թէ
— մի՞թէ մարդ այդքան քարասիրտ կրլի-
նի, բարեկամ, որպէս դու, որ էնքան ինձ
սպասել տալով վանքումն և ամենայն օր

իմ սիրելի հայրը տեսնելով, զոնէ մի բառ
չլիշեցիր ինձ, և այժմ, որ էսքան բացա-
կայ հեռացած եմ նրանէ, կըպատմես . . .

. . . : Աս նրա խօսքն ընդմիջելով ա-
ւելացրի, բարեկամ, էն ժամանակն ունեի
պատճառներ, որոնք խոչընդոտն կրկնէին
ինձ քեզ յայտնել, վասնորոյ և լռեցի . . .

. . . : Նա ձեռս բռնեց, զոգոզողալով
յարեց աղերսախառն, տրտում և խռով-
եալ ձայնով, բարեկամ, խնդրեմ, փութա-
ցիր, էս րովպէիս հետս վերադարձիր վանքը՝
ցոյց տուր իմ հայրն, իւր թողած ես:

Արբեւս՝ անձնական զործերիս անհրա-
ժեշտութիւնը կըստիպէ, զիս զնալ Թաւրեզ,
յառաջ բերելով մերժեցի նրա հետ վե-
րադառնալս, նա կըխնդրէր հաղորդել նը-
մա իւր հօր զեմքէն, առողջութենէն, նրա
կեցութենէն: Այն ինչ ես կշարունակէի
էնդոնք պատմել, նա հետաքրքրութեամբ
աչքերը չռած, սասակապէս ծփալով ունկն
կըղնէր, յորմէ և նորա կենսական ընդար-
մացած զօրութիւնը կարժնանաւ փոքր
առ փոքր, և ապա յանկարծ ոգևորուած
խորխոր ցատքեց, ոտք ելաւ ու վերստին
հրաւիրեց զիս հեծնել երիվարս ու վերա-
դառնալ վանքը, բայց ես կրկին մերժեցի
նորա սուշ պատէպ աղերսանքն, հետեա-
բար խնդրեցի վանքէն վերադառնալիս՝ զայ
իջանկէ իմ տանը և հաղորդէ ինձ իւր հօր
հետ տեսութեան անցքն: Աւել աչտպէս մի-
մեանցից հեռացանք հրաժարական տա-
լէն յետոյ:

Աւղեկիցս անջատմանէն երկու եօթնեակ
անցեր էր և ահա մի օր երեկոյեան սլահին
լուր բերին ներս թէ՛ նա ըստ իմ խնդրա-
նաց եկած ժամանած է իմ մօտ իջլեանիլ:
Ի հարկէ ուրախութեամբ ընդունեցի զնա:

Լստեղ կը քաղեմ նրա պատմածներէն համառօտաբար:

Նա ինձանէ անհամբերութեամբ հեռանալէն յետոյ կհասնի Նախավայրի վանքին, ուր այն զիշեր օթադայեղով, միւս օրը վաղ քաջ ընդ առաւօտը մի վանական ինքեան առաջնորդ վեր առած, կը արձրանայ լեռան և զինի որոնելոյ, ըստ իմ հանգանակելոյն, միջօրէին մերձ կժամանէ քարանցաւի դռան, և կգրտնէ իւր հայր — միայնակեացը բազմած աղօթալիրը ձեռքին կը քաղէ, իսկ և իսկ զեանատարած կլինի նորա ոտքերը կհամբուրէ: Հայրն էս անակնկալ և տարադէպ երեւոյթէն սրտաբէկ կը յառնէ, ձեպով ներս կերթայ միւս մութը քարանցաւն, և ուղեկիցս կհետեի հայր, հայր զոչելով: Արեւար միջոց թարթափելով անդ, ի վերջոյ կը շօշափէ, կը բռնէ, կստիպէ նրան դուրս բերել: Բայց հայրը միշտ յամառուած կընդդիմանայ: Հուսկ յետոյ ներս կը գնայ և վանականն, որ նոյնպէս կը յորդորէ, կը ստիպէ, դուրս կը բերէ լոյս քարանցաւն, ուր ակնապիշ կնայէ, կնայէ իւր որդւոյ երեսին, և այն ինչ որդին նախ նորա ձեռքէն համբուրելով և ապա երեսն, և ապա կսկսէ իւր մօր կենդանի լինելն, իւր իմանալը նորա անդ լինելն ինձանէ և ինչ ինչ տեղեկութիւններ՝ վերաբերեալ անցեալ զնացեալ ընտանեկան կենաց՝ ձառել նրան հաւաստի առնել, որ ինքն նորան հարազատ որդին է: Լս միջոցը, հայրը կարկամած չի կարողանար մի բառ արտասանել, զինի փոքր առ փոքր կը սկսէ ժպտել և զէմքի վերայ կը փայլէ նրա հայրական դուրսն, և ապա քանի մի անգամ թոյլ կը համբուրէ կորդին և ձեռը կը բռնէ կընդ-

տացնէ մօտն, ինքն բազմելէն յետոյ և լուրջ խորիւս զէմքով կը սկսէ ինչ ինչ հարցեր առաջարկել որդւոյն:

Վանականը տեսնելով իւր ներկայութիւնն այնուհետեւ աւելորդ է, կը վերադառնայ վանքն, և ըստ խնդրանաց ուղեկիս կառաքէ քարանցաւը նորա ձառանքը անկողններով և խորտիկներով, բայց միայնակեաց — հայրն ոչ անկողնումն կը քնէ և ոչ խորտիկներէն կը ծաշակէ: Արեւ օր նոքա կը ծագնայ, կը զրուցեն իւրեանց անցեալ զնացեալ անցքերէն, միեւնոյն ժամանակն հայրական — որդիական անյադուրդ սէր վայելելով, բայց չորրորդ օրն առաւօտեան որդին կը դարձնի քնէն, կը զարմանայ որ հայրն ընդդէմ իւր սովորութեան դեռ ևս քնած է, ուստի կը մերձենայ, կը շօշափէ, կը տեսնէ նա պաղաղած, հոգին աւանդած և ձեռները կտրծքի վերայ խաչած: Օկնի դառնութեամբ սգալոյ զնա, կը հաղորդէ վանքի միաբանութեանն, որ կը դայ կը տանէ զիակը վանքը, պատարագ կը մատուցանեն և կը հանգստացնեն վանքի զերեզմանատանը: Օկնի կատարելոյ քրիստոնէական ձէսերը, հացկերութիւն կը տայ բոլոր անդ գտնուողներին, առատութեամբ դրամ կը բաժանէ և կը վերադառնայ ծովէն, ուր իմ մօտն երկու օր մնալէն յետոյ փութացաւ գնալ ի Մարագայ առ իւր մայրն, ուր ակալիւր լուր տանել և միևնոյն ժամանակն բօթատու լինել:

Ունայնութիւն ունայնութեան, աւելայնելն ընդունայն է:

ԴԱԼՈՒՍ ՇԻՐՄԱԶԱՆԱՆՑ: